

ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ ТРАНСФОРМАЦІЇ ПРИСУДКА У ПЕРЕКЛАДАХ ТЕКСТІВ РІЗНИХ СТИЛІВ ТА ЖАНРІВ

О.О. Великодська

Національний технічний університет України «КПІ»

Переклад присудка є доволі неоднозначним явищем, тому що він – душа висловлювання, як це добре відомо перекладознавцям. Якщо звернутися до класичної порівняльної стилістики Віне та Дарбельне, то відзначається головний принцип, яким керувалися відомі науковці: принцип перекладацьких шпальт відповідностей і невідповідностей, за допомогою якого з'ясуються перекладацькі дії «на автопілоті» (вдалий, на нашу думку, термін Дугласа Робінсона). Саме на цій підставі дослідження трансформації присудка в англо-українському перекладі є актуальним.

Основна причина різної поширеності використання тих чи інших трансформацій присудка при перекладі текстів різних за видом семасіологічних зв'язків полягає насамперед у їх особливостях: науковий текст слугує для передачі когнітивної інформації, а у художньому тексті головним є художньо-естетичний вплив на реципієнта перекладу. Як відомо, граматична структура речення науково-технічних текстів відрізняється широким використанням пасивних конструкцій, різного роду зворотів, частим вживання форм теперішнього часу дієслова; у плані лексики у таких текстах вживання різних термінів, термінологічних словосполучень є типовим.

При перекладі науково-технічних текстів пермутація присудка є неминучою граматичною трансформацією, яка може супроводжуватися перебудовою речення оригіналу, зумовленою нормами української мови та/або конкретизацією. Проте, як свідчать деякі приклади, при перекладі прози пермутація може супроводжуватись іншими трансформаціями, тобто можуть

застосовуватися комплексні трансформації, характерніші для науково-технічного перекладу. Без синтаксичних змін, але із заміною дієслова-присудка, відтворюється більше подібних речень у науково-технічному, ніж у художньому перекладі, а особливістю останнього є відтворення таких речень із заміною англійського дієслова-присудка українським дієсловом-присудком із емоційнішим забарвленням. Науково-технічний переклад, на відміну від художнього, характеризується також заміною англійського дієслова в активній формі іншим за змістом українським зворотним дієсловом. Трансформації додавання присудка застосовуються через лексичні та синтаксичні розбіжності української та англійської мов, а трансформації вилучення (виключення з перекладу інформації, надлишкової з точки зору перекладача та мови перекладу) відбуваються як у науково-технічному, так і у художньому перекладах. У разі комплексної трансформації спостерігається кілька перетворень у перекладах: заміна пасивного присудка на активний присудок з додатком, конкретизація, суб'єктно-предикативний інфінітивний зворот з дієсловом *seem* в активному стані та інфінітивом в активному стані можуть перекладаються за допомогою парентетичних слів. Присудкова трансформація заміни складного присудка простим також має місце при перекладі англійським як наукових, так і художніх текстів українською мовою.

Спеціальна проблематика перекладу поезії частіше за все звужується до питання, які існують відповідники з урахуванням ритму та рими віршу. Пермутація у перекладі прозового тексту може бути зумовлено різницею у принципах актуального членування двох мов та смисловою насиченістю англійських та українських речень, а також різницею у розташуванні обставини в реченнях англійської та української мов; перестановка у перекладах поетичних творів може мати особливе значення у плані передачі особливих смислів і вживається для того, щоб виділити слова, на які слід звернути увагу. Заміни присудка у перекладах прозових текстів викликані лексичними причинами (відсутність частини мови з відповідним значенням) і може поєднуватися з конкретизацією. Наприклад, може спостерігатися кілька

трансформацій: конкретизація та заміна простого англійського присудка на прямий додаток У поетичному творі заміна частини мови може відбуватись через намагання врахувати як контекст, так і ритм та риму віршованого твору. Англійський дієслівний присудок може трансформуватись у словосполучення: дієприкметник та іменник, дієприслівник та прикметник, може відбуватись заміна складного присудка простим як у прозі так і у поезії. Додавання присудка у перекладі прозового тексту може бути пов'язане з тим, що стисле англійське речення потребує в українській мові більш розгорнутого вираження думки, а у перекладі поетичного твору – через необхідність врахування внутрішнього членування та семантичної єдності думки. Трансформація вилучення присудка (як у прозовому творі, так і у поетичному) часто відбувається через надлишковість смислу речення в цілому, наприклад, коли вилучається один з однорідних присудків. Перекладач може застосувати трансформацію вилучення, щоб зберегти риму. У разі комплексної трансформації спостерігається одночасно кілька перетворень у перекладі: у прозовому тексті – розширення речення оригіналу за рахунок додавання однорідних присудків. Іменна частина складного присудка може змінюватись на простий присудок, перестановка, трансформація присудка в інший член речення. Всі ці трансформації здійснюються з метою збереження емоційного настрою тексту оригіналу.

Стосовно морфологічної трансформації присудка у перекладі прозового тексту слід сказати, що може застосовуватись прийом модуляції (смислового розвитку) та замінюватись простий дієслівний присудок на складений іменний присудок, а у перекладі поетичного твору пасивні форми однорідних присудків англійського речення можуть трансформуватися в одну активну форму присудка, а сполучення складного модального дієслівного присудка з інфінітивом у формі пасивного стану може перекладатися дієслівною формою активного стану.